

УДК 72.01/.05

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.38.2.13>

БРУТАЛІЗМ. СТИЛЬ АРХІТЕКТУРИ ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗАХИСТ ВІД ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ

Каліберда Микола Вікторович

викладач кафедри архітектури та будівництва,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
Івано-Франківськ, Україна,

e-mail: mikola.kaliberda@ukd.edu.ua, orcid: 0000-0001-8733-6591

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу архітектурного стилю бруталізму у світовому та українському контекстах з акцентом на його потенційну роль як альтернативного засобу захисту в умовах воєнної агресії.

Мета дослідження полягає у виявленні історичних витоків та ключових архітектурних рис бруталізму, визначенні його соціокультурного впливу на міське середовище та оцінці можливостей адаптації цього стилю в сучасних умовах України як символу стійкості й безпеки.

Методологія ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує історико-архітектурний аналіз, типологічні дослідження, порівняльний метод, соціокультурний підхід та проектно-аналітичні прийоми. Застосування системного підходу дало змогу поєднати архітектурно-естетичний, культурний і безпековий аспекти у вивченні бруталізму.

Результати дослідження показують, що бруталізм в Україні не лише є важливим складником архітектурної спадщини другої половини ХХ століття, а й може бути переосмислений як архітектурна стратегія, здатна виконувати функцію психологічного та навіть фізичного захисту. Масивність, монолітність і мінімалістичний характер споруд сприяють формуванню відчуття безпеки серед мешканців і можуть бути адаптовані для сучасних потреб містобудування.

Наукова новизна роботи полягає у висвітленні подвійної природи бруталізму: від його архітектурної та культурної ролі у формуванні ідентичності міського простору до потенційного використання у сфері безпеки. Уперше запропоновано розглядати бруталізм як ресурс для створення «захищеної архітектури» в умовах воєнних викликів.

Практична значущість полягає в можливості використання принципів бруталізму для проектування сучасних громадських і житлових споруд, що поєднують естетичні та функціональні характеристики з безпековими вимогами. Результати можуть бути корисними для архітекторів, урбаністів і фахівців у сфері культурної спадщини при розробці стратегій розвитку міського середовища.

Ключові слова: бруталізм, архітектура, міська ідентичність, культурна спадщина, стійкість, безпека, Україна.

ВСТУП

Архітектурний стиль бруталізму належить до найяскравіших і водночас найбільш дискусійних явищ архітектурної культури другої половини ХХ століття. Його виникнення безпосередньо пов'язане з історичними подіями, соціальною та економічною ситуацією

повоєнної Європи. Масштабні руйнування після Другої світової війни зумовили потребу в нових архітектурних рішеннях, здатних забезпечити швидке відновлення житлового фонду, громадських споруд та інфраструктури. Так, бруталізм сформувався як відповідь на виклики часу – прагнення до простоти,

економічності, функціональності та водночас втілення ідеї міцності й надійності.

Назва «бруталізм» походить від французького слова *brut* – «сирий», «необроблений», що відображає сутність стилю: акцент на матеріалі та конструкції, на відмові від декоративних надмірностей і прагненні показати архітектурний об'єкт у його первісній, майже «оголений» формі [13]. Уперше стиль активно проявив себе у Великій Британії 1950-х років, а згодом поширився в країнах Західної та Східної Європи, Північної Америки й Азії. У контексті глобальних соціально-політичних процесів бруталізм став своєрідним символом модерністської доби, яка шукала нові архітектурні мови для вираження суспільних змін.

Серед провідних архітектурних рис бруталізму варто виділити масивність об'ємів, стриману геометрію, переважне використання бетону та інших монолітних матеріалів, а також принципову відмову від декоративних прикрас. Ці характеристики забезпечили стилю особливу впізнаваність і водночас викликали неоднозначні емоції – від захоплення його силою та монументальністю до критики за надмірну суворість і «непривітність».

В українському контексті бруталізм має подвійне значення. З одного боку, він визначив архітектурний образ багатьох громадських і культурних споруд, побудованих у другій половині XX століття, сформувавши впізнаваний шар архітектурної спадщини радянського періоду. З іншого боку, сучасні події, пов'язані з повномасштабною війною в Україні, надали бруталізму нових смислів. Його масивність, відчуття монолітності та сили починають сприймати не лише як естетичні ознаки, а і як символи стійкості та потенційного захисту [2].

Дослідження бруталізму сьогодні є важливим для розуміння ролі архітектури у формуванні ідентичності міського простору, а також для пошуку нових шляхів поєднання архітектурної естетики з функцією безпеки. Особливо актуальним стає питання, чи може бруталізм у сучасних умовах розглядатися не тільки як стиль, а і як архітектурна стратегія, здатна забезпечити психологічне відчуття захищеності та навіть виконувати оборонну роль.

Актуальність дослідження зумовлена потребою глибшого осмислення архітектурної спадщини другої половини XX століття у зв'язку із сучасними викликами, пошуку нових інтерпретацій бруталізму та його

можливостей у забезпеченні сталого розвитку міського середовища й безпеки населення.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання бруталізму як архітектурного стилю вже понад пів століття викликає активні дискусії у світовій і вітчизняній науковій думці. У зарубіжній літературі він розглядається передусім як явище модерністської архітектури, що виникло у Великій Британії в середині XX століття. Одним із перших, хто сформулював теоретичні засади «нового бруталізму», був архітектурний критик Рейнер Банам. У своїй праці *The New Brutalism* (1955) він визначив цей стиль як принципову орієнтацію на «чесність матеріалів», виразність конструкції та відмову від декоративності. Для Банаму бруталізм був не лише стилем, а й певним «етичним кодом», що протиставлявся традиційній, прикрашеній архітектурі [5].

Засновники стилю, британські архітектори Елісон та Пітер Смітсони [20], у своїй практиці підкреслювали соціальний вимір архітектури: споруди мали не лише виконувати функціональні завдання, а й відповідати новим соціальним умовам, сприяти розвитку комунікацій та формуванню нової спільності. Їхні проекти демонстрували намагання створити архітектуру, здатну втілити дух сучасності та відобразити реальність повоєнного суспільства.

У подальшому бруталізм поширився за межі Великої Британії та набув міжнародного характеру. У Західній Європі, США та Канаді він використовувався у спорудженні університетських кампусів, адміністративних будівель, бібліотек, громадських центрів. Дослідники відзначають, що саме завдяки масштабності, експресивності форм і монументальності бруталізм отримав значне поширення в громадській архітектурі 1960–1970-х років [13].

Водночас у науковій літературі є і критичні оцінки цього стилю. Частина авторів наголошує на його надмірній «жорсткості» та холодності, на відсутності «людяності» у формуванні простору. Зокрема, у працях пізніших теоретиків модернізму бруталізм часто розглядається як стиль, що втілював індустріальну могутність, але водночас відчужував людину від архітектурного середовища.

В Україні й інших пострадянських країнах бруталізм набув поширення в 1960–1980-х роках. Він був адаптований до умов радянської архітектурної школи, поєднуючи міжнародні модерністські тенденції з ідеологічними та функціональними вимогами системи. Дослідники М. Дьомін [1],

Л. Трачук [10], Н. Сосновська [9] аналізують цей процес як приклад «інтернаціонального стилю», що водночас мав локальні особливості. У радянському контексті бруталізм використовувався для зведення університетських корпусів, палаців культури, спортивних комплексів, адміністративних будівель, що мали демонструвати силу держави та її технічний прогрес.

У новітніх працях українських архітектурознавців і культурологів бруталізм починає розглядатися не лише як частина спадщини радянської доби, а і як культурний код, що може мати нове значення в сучасних умовах. Вивчення бруталізму пов'язане з питаннями збереження архітектурної спадщини, переосмислення міської ідентичності, пошуком нових функцій для масивних бетонних споруд. Окрему увагу дослідники приділяють соціокультурному впливу бруталістичної архітектури на мешканців міст: масивність, суворість та монолітність споруд можуть викликати відчуття захищеності, але водночас і психологічного тиску.

У сучасному міжнародному науковому дискурсі простежується тенденція до переоцінки бруталізму. Якщо в 1980–1990-х роках він часто сприймався як «занепалий стиль» і навіть підлягав масовим знесенням (особливо в Західній Європі), то на початку XXI століття відродився інтерес до його архітектурної спадщини. Багато будівель сьогодні отримують статус пам'яток, розгортаються міжнародні кампанії на їхній захист [5]. У цьому контексті бруталізм починає розглядатися не лише як естетичний чи функціональний стиль, а і як важливий культурний та соціальний феномен.

МЕТА

Метою цього дослідження є комплексний аналіз архітектурного стилю бруталізму в контексті його історичного становлення, поширення та сучасного функціонування, а також виявлення потенціалу цього стилю як архітектурної стратегії, здатної відповідати викликам воєнного часу та формувати нові підходи до безпеки міського простору.

Бруталізм розглядається не лише як архітектурна естетика другої половини XX століття, а і як культурний феномен, що вплинув на соціальне сприйняття міського середовища, а сьогодні може осмислюватися в ширшому контексті – від збереження спадщини до інтеграції принципів стійкості та захисту в сучасні проекти.

Методологічна основа дослідження спирається на міждисциплінарний підхід, що

поєднує архітектурознавчі, культурологічні, історичні та соціальні аспекти. Це дає змогу комплексно розглянути бруталізм як явище, що охоплює одночасно матеріальні, функціональні та символічні рівні міського середовища.

У дослідженні застосовано такі методи:

1. Історико-архітектурний – використовується для вивчення витоків стилю, умов його виникнення, поширення у світі та адаптації в Україні. Особлива увага приділяється післявоєнному періоду як моменту становлення бруталізму [2].

2. Типологічний – дає змогу визначити ключові архітектурні риси бруталізму: матеріали (бетон, камінь, цегла), формотворчі прийоми (монолітність, масивність, геометризм), планувальні особливості та їх поєднання з функціональністю.

3. Порівняльний аналіз – використовується для зіставлення західних і радянських (українських) прикладів бруталістичної архітектури. Це дає змогу виявити локальні особливості та різницю у функціональному наповненні споруд.

4. Соціокультурний – спрямований на дослідження впливу бруталістичних будівель на психологічний стан мешканців, їх сприйняття міського простору, а також на роль цього стилю у формуванні ідентичності міст.

5. Проектно-аналітичний метод – дає змогу розглянути можливість практичного застосування принципів бруталізму в сучасних умовах, зокрема в контексті безпеки та захисту. Містить оцінку потенціалу бруталізму для створення житлових і громадських споруд, які поєднують естетику з функцією укриття чи психологічного комфорту.

6. Системний підхід – забезпечує комплексність аналізу, поєднуючи архітектурно-мистецькі, соціальні, культурні та безпекові аспекти в дослідженні бруталізму.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Бруталізм як стиль архітектури виник у повоєнній Європі, де стояло завдання швидкого відновлення міст та створення нових житлових і громадських комплексів. Повоєнний контекст сприяв появі архітектурної мови, яка відкидала декоративність та орієнтувалася на простоту, економічність і виразність матеріалу. Уперше термін *brutalism* був ужитий архітекторами Елісон та Пітером Смітсонами [20] для окреслення нових принципів проектування, що базувалися на «чесності матеріалів» та «виразності конструкції».

У 1950–1960-х роках бруталізм став поширюватися у Великій Британії, Франції,

Скандинавії, США та Канаді. Він утілює прагнення суспільства до модернізації та відображав віру в силу індустріалізації і технічний прогрес. Масивні бетонні споруди не лише уособлювали нову архітектурну естетику, а й символізували силу держави, здатної забезпечити своїх громадян житлом, освітніми й культурними інституціями [5].

Бруталізм вирізняється низкою характерних ознак, що забезпечили йому впізнаваність:

- масивність і монументальність. Споруди часто мають великі об'єми, товсті стіни та виразні силуети;

- геометричність і лаконізм. Прямі лінії, прості форми та стримана композиція підкреслюють функціональність;

- чесність матеріалу. Використання бетону без декоративної обробки стало головною рисою стилю. Бетон демонстрував фактуру, відбитки опалубки, нерідко підкреслювався контраст між гладкими та шорсткими поверхнями;

- відмова від прикрас. Естетика бруталізму полягала у виявленні конструкції, а не в додатковому декорі;

- функціоналізм. Планувальні рішення підпорядковувалися потребам масового користувача, часто з урахуванням соціальних і комунікативних функцій.

Ці риси відображали дух часу – прагнення до простоти, економічності та водночас відчуття сили й стійкості.

В Україні бруталізм розвивався в 1960–1980-х роках у складі радянської архітектурної школи [2]. Він став одним із домінуючих стилів громадського будівництва. У Києві, Харкові, Львові та Дніпрі були зведені значні об'єкти, які визначили архітектурний образ міст. Серед найяскравіших прикладів:

- Палац «Україна» (Київ), що поєднує монументальність фасаду з функціональністю концертного залу;

- готель «Салют» (Київ), де бруталізм трансформується в складну пластичну форму;

- корпуси університетів у Києві, Харкові та Львові, які демонструють характерну для стилю масивність і геометричність;

- будівлі палаців культури й адміністративні споруди в обласних центрах.

Бруталістична архітектура в Україні, з одного боку, стала символом модернізаційних прагнень радянської доби, а з іншого – нині сприймається як важлива частина культурної спадщини, що формує візуальний код міст [4].

Споруди в стилі бруталізму неоднозначно сприймає суспільство. Їх монументальність

і «сувора краса» можуть викликати відчуття надійності та сили, але водночас – асоціації з авторитаризмом і надмірною жорсткістю. У цьому полягає парадокс бруталізму: його архітектурна мова одночасно приваблює та відштовхує.

У сучасному українському контексті, особливо в умовах воєнної агресії, сприйняття бруталізму трансформується. Масивні бетонні будівлі асоціюються зі стійкістю та витривалістю, їхній вигляд здатен викликати в мешканців відчуття психологічної безпеки. Так, архітектура набуває нових символічних смислів, які виходять за межі естетики.

Архітектурні характеристики бруталізму дають підстави розглядати його і як потенційний інструмент альтернативного захисту. Масивні стіни, простота конструкцій, мінімалізм і функціоналізм створюють сприятливі умови для використання цих споруд у кризових ситуаціях. В умовах війни бруталістичні будівлі можуть виконувати функції укриттів, бути адаптованими під оборонні об'єкти чи слугувати місцями для евакуації.

Особливий інтерес становить можливість інтеграції принципів бруталізму в сучасне житлове та малоповерхове будівництво. Використання грубих матеріалів, стриманої геометрії, масивних елементів у поєднанні з сучасними технологіями безпеки дає змогу створювати середовище, яке не лише відповідає естетичним запитам, а й виконує функцію психологічного та фізичного захисту мешканців.

Сьогодні бруталізм переживає період переосмислення. Якщо в 1990-х роках багато будівель у цьому стилі піддавалися знесенню, то на початку XXI століття зріс інтерес до їх збереження. У міжнародному контексті ведуться кампанії за охорону бруталістичної спадщини як унікального культурного явища. В Україні такі ініціативи лише набирають обертів, проте актуалізація цього питання в умовах війни додає стилю нового виміру – від архітектурної спадщини до потенційного захисного ресурсу.

ВИСНОВКИ

Бруталізм є одним із найбільш суперечливих архітектурних стилів XX століття. Його історичні витоки пов'язані з відбудовою повоєнної Європи та прагненням створити архітектуру, яка поєднує функціональність, економічність і монументальність. Відмова від декоративності, акцент на матеріалі та конструкції, геометрична стриманість і масивність споруд зробили бруталізм упізнаваним

та визначальним для модерністської архітектури 1950–1970-х років.

В Україні цей стиль набув поширення в 1960–1980-х роках, визначивши архітектурний вигляд багатьох великих міст. Бруталістичні споруди стали символами модернізаційних процесів та індустріальної потуги. Водночас їх сприйняття суспільством виявилось подвійним: одні бачили в цих будівлях силу та надійність, інші – надмірну жорсткість і «непривітність».

У сучасних умовах повномасштабної війни бруталізм отримує нові інтерпретації. Масивність і монолітність споруд можуть не лише виконувати естетичну та функціональну роль, а й набувати значення символів безпеки та стійкості [2]. Це актуалізує питання переосмислення спадщини бруталізму в Україні: від збереження цінних об'єктів до інтеграції його принципів у сучасне житлове та громадське будівництво.

Так, бруталізм слід розглядати у трьох вимірах:

1. Архітектурному – як стиль із чітко визначеними рисами, що сформували естетику модернізму.

2. Соціокультурному – як феномен, що впливає на сприйняття міського середовища та формування ідентичності.

3. Функціональному – як потенційний інструмент створення безпечного простору в умовах воєнних загроз.

Подальші дослідження бруталізму можуть зосереджуватися на пошуку шляхів його інтеграції в сучасні практики архітектури та містобудування, на формуванні концепцій «захищеної архітектури», яка поєднує естетичні, функціональні й безпекові характеристики.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Гнатюк Л. Бруталізм у формотворенні сакрального простору. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*. 2023. № 66. С. 32–43. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.66.32-43>

[2] Дьомін М. Пошук відповідей, чому регіональне планування — основа містобудування. *Містобудування та територіальне планування*. 2023. № 82. С. 3–16. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.82.3-16>

[3] Косьмій М.М., Жумбей С.Б. Теоретичний аналіз поняття регуляторна політика у плануванні та забудові міста: основні підходи та сучасні тенденції. *Сучасне будівництво та архітектура: збірник наукових праць* / Головн. ред. В. М. Вировой. Одеса., ОДАБА, 2024. Вип. 9. С. 20–32. DOI: <https://doi.org/10.31650/2786-6696-2024-9-20-32>

[4] Кузнєцова Я.Ю. Еволюція та становлення органічного підходу в архітектурі. *Містобудування*

та територіальне планування: наук.-техн. зб. Київ: КНУБА, 2017. Вип. 65. С. 283–290. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/4512> (дата звернення: 03.10.2025)

[5] Куцевич В. Конкурсне проектування як лабораторія архітектурних ідей і образів. *Українська академія мистецтва*. 2023. № 33. С. 30–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-3>.

[6] Михальченко, С., Товбич, В. Перспективи сучасної фортифікації. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2021. Вип. 60. С. 268–276. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.60.268-276>

[7] Олійник О. Органічний напрям в архітектурі та дизайні. *Українська академія мистецтва*. 2023. № 33. С. 60–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-7>

[8] Папета О. В., Зглат-Лозинська Н. О. Принципи формотворення в органічному дизайні в контексті розвитку сучасної архітектури. *Теорія та практика дизайну*. 2022. Вип. 25. С. 158–166. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.25.16792>.

[9] Трошкіна О. А. Семантика представницької архітектури. Монографія. Київ : «ЦП КОМПРИНТ», 2011. 170 с.

[10] Тютіна, Л. Новітні тенденції в архітектурі XXI ст. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2021. Вип. 59. С. 132–151. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.132-151>

[11] Шаталюк Ю., Демидюк О., Шаталюк Д. Особливості впливу архітектурного середовища на психоемоційний стан людини. *Sworl-Us Conference Proceedings*. 2023. Т. 1, № usc21-01. С. 42–47. DOI: <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-21-01-013>

[12] Чепелик В. В. Український архітектурний модерн / упорядник З. В. Мойсеєнко-Чепелик. Київ : КНУБА, 2000. 378 с.; іл.

[13] Banham R. *The New Brutalism: Ethic or Aesthetic?* London: Architectural Press, 1966. 168 p.

[14] Curtis W. *Modern Architecture Since 1900*. London: Phaidon, 1996. 736 p.

[15] Elser O., Cachola Schmal P., Kurz P. *SOS Brutalism: Save the Concrete Monsters*. Zürich: Park Books, 2017. 320 p.

[16] Forty A. *Concrete and Culture: A Material History*. London: Reaktion Books, 2012. 288 p.

[17] Jencks Ch. *Modern Movements in Architecture*. Harmondsworth: Penguin Books, 1973. 384 p.

[18] Kostof S. *A History of Architecture: Settings and Rituals*. Oxford: Oxford University Press, 1995. 816 p.

[19] Norberg-Schulz Ch. *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli, 1980. 213 p.

[20] Smithson A., Smithson P. *Urban Structuring*. London: Studio Vista, 1967. 143 p.

REFERENCES

[1] Gnatyuk, L. (2023). Brutalizm u formotvorenni sakralnoho prostoru [Brutalism in the formation of sacred space]. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (66), 32–43. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.66.32-43> [in Ukrainian].

[2] D'omin, M. (2023). Poshuk vidpovidei, chomu rehional'ne planuvannia — osnova mistobuduvannia [Searching for answers why regional planning is the basis of urban development]. *Mistobuduvannia ta terytorial'ne planuvannia*, (82), 3–16. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.82.3-16> [in Ukrainian].

[3] Kosmii, M.M., & Zhumbel, S.B. (2024). Teoretychnyi analiz poniattia rehuliatorna polityka u planuvanni ta zabudovi mista: osnovni pidkhody ta suchasni tendentsii [Theoretical analysis of the concept of regulatory policy in planning and urban development: main approaches and current trends]. In V. M. Vyrovoi (Ed.), *Suchasne budivnytstvo ta arkhitektura*, 9, 20–32. <https://doi.org/10.31650/2786-6696-2024-9-20-32> [in Ukrainian].

[4] Kuznietsova, Ya.Yu. (2017). Evoliutsiia ta stanovlennia orhanichnogo pidkhodu v arkhitekturi [Evolution and formation of the organic approach in architecture]. *Mistobuduvannia ta terytorial'ne planuvannia*, (65), 283–290. Kyiv: KNUBA. Retrieved from <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/4512> [in Ukrainian].

[5] Kutsevych, V. (2023). Konkursne proiektuvannia yak laboratoriya arkhitekturnykh idei i obraziv [Competition design as a laboratory of architectural ideas and images]. *Ukrainska akademiia mystetstva*, (33), 30–41. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-3> [in Ukrainian].

[6] Mykhal'chenko, S., & Tovbych, V. (2021). Perspektyvy suchasnoi fortyfikatsii [Prospects of modern fortification]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, (60), 268–276. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.60.268-276> [in Ukrainian].

[7] Oliinyk, O. (2023). Orhanichniy napriam v arkhitekturi ta dyzaini [Organic trend in architecture and design]. *Ukrainska akademiia mystetstva*, (33), 60–69. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-7> [in Ukrainian].

[8] Papeta, O.V., & Zghalat-Lozynska, N.O. (2022). Pryntsypy formotvorennia v orhanichnomu dyzaini v konteksti rozvytku suchasnoi arkhitektury [Principles of shaping in organic design in the context of the development of modern architecture]. *Teoriia*

ta praktyka dyzainu, (25), 158–166. <https://doi.org/10.18372/2415-8151.25.16792> [in Ukrainian].

[9] Troshkina, O.A. (2011). *Semantyka predstavnytskoi arkhitektury* [The semantics of representative architecture]. Kyiv: TsP KOMPRYNT. [in Ukrainian].

[10] Tiutina, L. (2021). Novitni tendentsii v arkhitekturi XXI st. [Latest trends in 21st-century architecture]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, (59), 132–151. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.132-151> [in Ukrainian].

[11] Shataliuk, Yu., Demydiuk, O., & Shataliuk, D. (2023). Osoblyvosti vplyvu arkhitekturnoho seredovyscha na psykhoemotsiinyi stan liudyny [Features of the influence of the architectural environment on the psycho-emotional state of a person]. *World-Us Conference Proceedings*, 1(usc21-01), 42–47. <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-21-01-013> [in Ukrainian].

[12] Chepelyk, V.V. (2000). *Ukrains'kyi arkhitekturnyi modern* [Ukrainian architectural modernism]. Z.V. Moiseienko-Chepelyk (Ed.). Kyiv: KNUBA. [in Ukrainian].

[13] Banham, R. (1966). *The new brutalism: Ethic or aesthetic?* London: Architectural Press. [in English].

[14] Curtis, W. (1996). *Modern architecture since 1900*. London: Phaidon. [in English].

[15] Elser, O., Cachola Schmal, P., & Kurz, P. (2017). *SOS Brutalism: Save the concrete monsters*. Zürich: Park Books. [in English].

[16] Forty, A. (2012). *Concrete and culture: A material history*. London: Reaktion Books. [in English].

[17] Jencks, C. (1973). *Modern movements in architecture*. Harmondsworth: Penguin Books. [in English].

[18] Kostof, S. (1995). *A history of architecture: Settings and rituals*. Oxford: Oxford University Press. [in English].

[19] Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. New York: Rizzoli. [in English].

[20] Smithson, A., & Smithson, P. (1967). *Urban structuring*. London: Studio Vista. [in English].

ABSTRACT

Kaliberda M. Brutalism. Architectural style or alternative protection against full-scale aggression

The article explores brutalism as an architectural style in both global and Ukrainian contexts, with a particular focus on its potential role as an alternative form of protection in times of large-scale military aggression.

Purpose. *The study aims to trace the historical origins and architectural features of brutalism, to analyze its sociocultural impact on urban environments, and to assess its potential adaptation in contemporary Ukraine as a symbol of resilience and security.*

Methodology. *The research employs an interdisciplinary approach, combining historical-architectural analysis, typological studies, comparative analysis of Western and Ukrainian examples, as well as sociocultural and project-analytical methods. A*

systematic perspective made it possible to integrate aesthetic, cultural, and security-related aspects of brutalism.

Results. *The findings demonstrate that brutalism in Ukraine is not only a significant component of the architectural heritage of the second half of the 20th century but also a style that can be reinterpreted as an architectural strategy capable of providing both psychological reassurance and physical protection. Its massive structures, monolithic character, and minimalist design foster a sense of safety and may be adapted to contemporary urban and residential development.*

Scientific novelty. *The article highlights the dual nature of brutalism: its architectural and cultural role in shaping urban identity, as well as its potential application in the field of security. For the first time, brutalism is proposed as a conceptual resource for creating "protected architecture" in conditions of war and crisis.*

Practical relevance. *The research provides recommendations for integrating brutalist principles into the design of modern public and residential buildings that combine aesthetic and functional qualities with protective requirements. The results may be of value to architects, urban planners, and heritage specialists in developing resilient urban environments.*

Keywords: *Brutalism, architecture, urban identity, cultural heritage, resilience, security, Ukraine.*

AUTHOR'S NOTE:

Kaliberda Mykola, Senior Lecturer at the Department of Architecture and Construction, Higher Educational Institution "King Danylo University", Ivano-Frankivsk, Ukraine, e-mail: mikola.kaliberda@ukd.edu.ua, orcid: 0000-0001-8733-6591.

Стаття подана до редакції: 17.10.2025.

Стаття прийнята до опублікування: 06.11.2025.

Стаття опублікована: 20.11.2025.